

BRAMEN PLUKKEN OP DE KAAP

Afgelopen zomer werd tijdens vergaderingen het plan opgevat om in het najaar op een weekeind een zeetrekexcursie te houden naar één der punten waar veel trek langs de kust voorkomt. Sommige waarnemers wilden wel eens verder dan de Nederlandse kust en zo werd het reisdoel Kaap Gris Nez in Frankrijk (aan het Nauw van Calais, zie kaartje) en de datum 24 t/m 26 september.

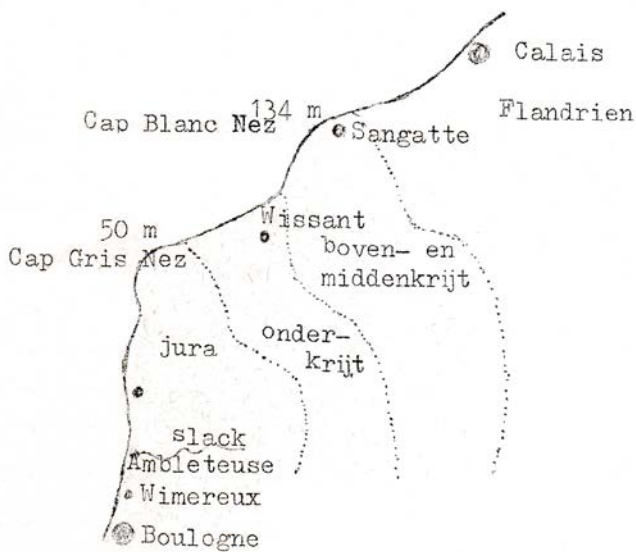
Kaap Gris Nez ligt op een afstand van ongeveer 450 kilometer van Noordwijk, zodat er nog vrijdagmiddags vertrokken kon worden om niet te laat op de Kaap aan te komen.

Wij gingen in twee ploegen. De eerste ploeg bestond uit de heren Verweij, v.d.Niet, Aartse en Bos, die in de Renault-4 van Bos, die voor deze excursie was omgevormd tot pakezel met imperiaal (vracht: 4 zwaargewichten, 3 tenten, kookspullen en overige bagage), via de Belgische kust rustig zuidwaarts trok. Deze ploeg vertrok al 's morgens vroeg om onderweg rustig te kunnen vogelen (o.a. in Zeeland en in het Zwin) en om de tenten alvast op te zetten.

De tweede ploeg bestond Hein Verkade, van Dijk en Leen van Duijn en vertrok pas vrijdagmiddag om vijf uur.

Deze ploeg kwam pas laat op de Kaap aan na eerst nog wat benzineperikelen meegeemaakt te hebben. Want bij Calais begon er een rood lampje in de auto te branden ten teken dat de benzine op was. In Frankrijk zijn na achten 's avonds nog maar heel weinig benzinstations open. De vraag "Ou est le poste d'essence le plus proche?" (waar is de dichtstbijzijnde benzinepomp?) uit het onvolprezen en veelgebruikte boekje "Wat en hoe in het Frans", is toen heel wat keren aan voorbijwandelende Fransen gesteld. Maar een benzinepomp werd toch na veel zoeken en vragen gevonden en konden wij doorrijden naar de camping La Corniche bij Audresselles gelegen op enkele kilometers van Kaap Gris Nez.

Het eerste wat wij op die camping zagen staan was de R-4 van Bos met zwaarbeslagen ruiten. Er schoof een raampje open en toen verscheen in het open raam een borrelglasje met jonge klare, waarboven de baard van Drs.C.M.J. ons vriendelijk verwelkomend toegrijnsde.

De volgende morgen vroeg gingen wij naar de Kaap. Kaap Gris Nez is 50 meter hoog en bestaat uit een harde zandsteen uit het Boven-Jura (Malm, zie geologische tijdstabel). Overal op het smalle strand onder Kaap Gris Nez liggen grote zandsteenblokken. Deze zandsteen is ook gevormd in het Boven-jura. In het klif is deze zandsteen ook te zien; er onder liggen kleilagen. Rond Kaap Gris Nez komen lagen uit de Jura en het Krijt aan de oppervlakte. De aardlagen zijn hier koepelvormig opgeheven en daarna door erosie afgevlakt. Dit verklaart het naast elkaar aan de oppervlakte komen van gesteenten welke in verschillende tijden gevormd zijn. Aan de kust vormen de hardste lagen de hoogste klippen.

Kaap Blanc Nez, iets noordelijker gelegen dan Kaap Gris Nez is 134 meter hoog. Deze klif loopt steil in zee en bij hoog water is er nauwelijks een meter ruimte tussen

de waterlijn en de rotswand. Je moest er dan ook wel uitkijken voor de aanrollende golven, die je verrasten als je naar fossielen aan het zoeken was. De gesteenten waaruit Kaap Blanc Nez bestaat zijn gevormd in het Cenomaan en in het Turoon (Boven-Krijt, zie geologische tijdstabel). Veelal is dit een vrij harde witte kalk. De branding is hier dan ook melkachtig wit door het opgeloste krijt van naar beneden gevallen rotsblokken.

GEDEELTELIJKE GEOLOGISCHE TIJDSCHAAL

		periode	aantal miljoen jaren geleden
Kaenozoicum	Kwartiar		0
	Tertiair		70
Mesozoicum	Krijt	boven — [Senoon Turoon Cenomaan	127
		Onder	
	Jura	Malm	152
		Dogger	
Lias			
Trias		162	

Hierin zitten veel fossielen en op alle mogelijke manieren probeerden wij ze te verzamelen. Wij vonden o.a. ammonieten en schelpen. Ook zat er veel pyriet (FeS_2 , een goudglanzende zwavelijzerverbinding) in het gesteente. Op sommige plaatsen, vooral die aan zeewater blootgesteld waren, was dit pyriet door verwerking omgezet in het roodbruine limoniet ($\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$), een soort roest.

Overal op de rotsen, vooral bij Kaap Gris Nez, was de Schaalhoren te zien. Een soort slak, waarvan de schelp de worm heeft van een hoedje. De Schaalhoren zuigt zich bij onraad vast aan de rots en kan daarbij een kracht van 20 kilogram ontwikkelen.

Op het strand lagen veel kokkels en Mosselen. Ook vond ik hier een Kamschelp (*Glycymeris glycymeris*), die een typisch gevormd slot heeft. Het bestaat namelijk uit een groot aantal gelijke tandjes, een zogenaamd taxodont slot. De Bonte mantel (het Shell-embleem) was hier ook wel te vinden.

De visserij is hier een bedrijf waar veel mensen hun brood mee verdienen. De vissers gaan in tweepersoons bootjes, die veel op kleine bomschuitjes lijken, de zee op bij vallend tij. De boten worden met een trekker naar het strand vervoerd en tijdens het vissen blijft de trekker op het strand staan. Bij opkomend water komen alle schepen weer aan land.

Wij maakten het mee, dat een boot te laat terugkwam. De golven sloegen al over de trekker heen toen deze visser hem op kwam halen. Hij klom erop en reed doodleuk door de zee heen, meer den 1 meter diep, naar de oprit naar het vasteland.

Op het strand zag het bij eb zwart van de Fransen, die met ijzeren haken Zaagjes, Mossels, Alikruiken en Krabben tussen de met wier begroeide rotsblokken vandaan peuterden om ze voor de consumptie te verzamelen. Ook werd er op strand veel met netten en vislijnen gevist.

In september was er van de flora weinig meer te zien. In de zomer bloeien hier onder andere Bijenorchis, Bokkenorchis, Hondskruid, Muggenorchis en Stengelloze distel. Nu stond op de steile rotswand van Kaap Gris Nez de Zeesilene nog te bloeien, terwijl hier overal de uitgebloeide bloeistengeltjes van het Engels gras te zien waren. Langs de wegen groeide veel Dubbelkelk, een composiet met ruwbehaarde bladeren, ongeveer zoals het Slangenkruid, en met gele bloemen. Ik kende deze plant alleen als "onkruid" tussen Margrietten op een plantenkwekerij in de Hoogeveense-polder in Noordwijkerhout.

Het grote aantal braamstruiken in de duinvalleitjes verbaasde mij wel en meer nog het feit, dat zij allemaal vol zaten met rijpe zwarte bramen. Wij zouden geen echte Noordwijkers geweest zijn, als niet enkelen van ons aan het plukken gegaan zouden zijn. Met zakken vol bramen kwamen wij weer bij de tenten terug.

Vooral bij aanlandige wind zijn er bij Kaap Gris Nez zeer veel zeevogels te zien, zoals Pijlstormvogels. Vooral over het voorkomen van de Grauwe Pijlstormvogel bij Kaap Gris nez is vrij veel bekend (Zie tabel I en II)

jaar	1-10 Sept	11-20 Sept	21-30 Sept	1-10 Okt	11-20 Okt	21-31 Okt	1-10 Nov	totaal
1962						3		3
1963			201					201
1964								-
1965		7				86	11	104
1966		1			1	1		3
1967					51			51
1968			324		3			327
1969			49	9		12		70
1970		1		55	139			195
Totaal	-	9	574	64	194	102	11	954

Tabel I. Waarnemingen van Grauwe pijlstormvogels op Kaap Gris Nez, samengevat in tien- of elfdaagse perioden.

Datum	Windrichting en sterkte	Getelde uren	Totaal geteld	Aantal gepasseerde vogels/UUR	
				- maximum	gemiddeld
27 sep '63	W 6	9,5	192	70	20
31 okt '65	ZW 5	5	86	34	17
17 okt '67	ZW 10 - WNW 8	6,5	34	10	5
22 sep '68	W 4	7,75	120	-	15
23 sep '68	ZW 6	9,5	52	-	5
24 sep '68	NW 6 - NW 3	6,5	152	-	25
22 sep '69	--	7,5	24	-	3
27 sep '69	--	10	20	-	2
2 okt '70	ZW 6 - ZW 9	3,5	34	-	10
3 okt '70	NNW 8 - NW 3	8	21	-	3
19 okt '70	WZW 7 - W 5	9,5	133	58	14

Tabel II. Belangrijkste trekbewegingen van Grauwe Pijlstormvogels op Kaap Gris Nez van 1962 tot 1970

Uit de tabellen blijkt, dat de meeste waarnemingen van Grauwe Pijlstormvogels zijn gedaan in de periode 21 tot 30 september, bij meestal harde zuidwesten, westen- of noordwestenwind. De sterkste trek hangt dus meestal samen met westenwinden.

Deze volgen gewoonlijk op het passeren van een diepe depressie boven de Noordzee. Het is nog niet duidelijk of deze trek een gevolg is van het gedwongen oostwaarts vliegen tijdens de stormen of dat het een normaal onderdeel is van de trek van de Grauwe Pijlstormvogel van Schotland, zuidwaarts via de Noordzee en het Nauw van Calais naar de Atlantische Oceaan.

Tijdens de trek van de Grauwe Pijlstormvogel worden ook veel andere zeevogels waargenomen, zoals Jan van Genten en vooral in oktober Drieteenmeeuwen. Als de wind wat is afgenomen neemt de trek van de Grauwe Pijlstormvogel snel af, maar de trek van andere soorten, vooral Kleine jager, begint dan vaak.

Tijdens onze waarnemingen op Kaap Gris Nez was de wind helaas voornamelijk oostwaarts, wat een verklaring is voor het feit, dat wij geen enkele Pijlstormvogel hebben gezien. Op 25 september was het zicht vrij beperkt, maar de volgende dag was het helder zonnig weer, zodat wij de blinkende krijtrotzen van Engeland aan de overkant van het Nauw van Calais goed konden zien. De waarnemingen van de algemenere soorten zijn in de tabel op de volgende bladzijde opgenomen.

Soort	25 september				26 september		
	7-8	8-9	13-14	16-17	8½-9½	9½-10½	10½-11½
Jan van Gent	21	12	15	10	35	1	9
Eidereend	150	104	-	-	127	-	110
Zwarte zeeëend	111	67	180	65	121	362	572
Kleine jager	9	6	4	3	2	1	1
Dwergmeeuw	1	18	6	22	2	8	4
Visdief/Nrs.stern	50	54	-	43	150	240	140
Grote stern	30	29	47	28	50	40	50

Op enkele honderden meters uit de kust was bijna de gehele morgen een grote groep Jan van Genten aan het foerageren. Zij waren goed te volgen en te bekijken bij hun voedselvluchten en het stootduiken naar vis. Dit duiken gebeurde vaak van meters hoogte, waarbij hele waterfonteinen omhoog spatten. Ook waren alle kleden van de Jan van Genten in deze groep goed te bestuderen. De eerstejaars dieren, die geheel leigrijs waren; de dieren in overgangskleed met witte schouders, witte kop en vaak ook nog een witte buik en een zwart-wit gevlekte rug; de volwassen vogels, die vrijwel geheel wit waren met zwarte vleugelpunten en een donkergele nek en achterhoofd.

Verder zagen wij over zee o.a.: Roodkeelduiker (2 ex.), Grote Zeeëend (8 ex.), Rotgans (6 ex.), Grote jager (1 ex.), Middelste jager (1 ex.), Zwartkopmeeuw (1 ex.) en Drieteenmeeuw (4 ex.).

De Zwartkopmeeuw vloog vlak onder ons door langs de Kaap naar het zuiden. Het was een volwassen exemplaar in winterkleed, iets groter dan een Kokmeeuw, geheel witte vleugels met een klein zwart vlekje achter het oog en met een forse rode snavel.

De Middelste jager is op afstand vrijwel niet van de juveniele Kleine jager te onderscheiden. "Onze" Middelste jager ging op enkele meters uit de kust schuin beneden ons zitten en wij konden de kenmerkende streeptekening onderscheiden. De Middelste jager is veel agressiever dan de Kleine. De Kleine jager richt zijn aanvallen meestal op sterns, die hij achterna zit totdat ze hun gevangen vis in zee laten vallen of uitbraken, waarna de jager dit opeet. De Middelste jager valt op meeuwen aan. Wij konden dit ook waarnemen. Voor ons, boven de branding, greep hij namelijk een toevallig voorbijvliegende Drieteenmeeuw in zijn nek. Zij vielen beide in zee. De jager probeerde hier de Drieteenmeeuw met zijn kop onder water te houden, zodat deze zou verdrinken, waarna hij hem op zou kunnen eten. De Drieteenmeeuw wist echter met inspanning van alle krachten nog net het vege lijf te redden en weg te vliegen.

In de duinen waren ook veel kleine vogels te zien, vooral veel vinkachtigen. In een bosje zat nog een Cetti's zager volop te zingen, terwijl een voor ons vreemd geluid van een Bruinborsttietvink bleek te zijn. Dit was waarschijnlijk een uit een kooi ontsnapt exemplaar omdat deze soort van nature in Australië thuishoort, en zij wel in volièrès worden gehouden.

Verder werden aan de duinrand ook nog een Grauwe klauwier, Zwarte en Gekraagde roodstaarten, Geelgorzen, een late Gierzwaluw en veel lijsterachtigen gezien.

Nadat onze waarnemer Bos nog door het waarnemersstoeltje van van Dijk was gezakt tijdens het eten van stokbrood, werd het tijd om de tenten weer af te breken en richting Nederland te gaan. Volgens het door Verweij opgestelde 'plan de campagne' stopten wij onderweg nog enkele keren om in de uitgezochte restaurants een kop koffie te drinken. Zo kwamen wij zondagavond weer in Noordwijk aan na een excursie waarbij wij veel beleefd en gezien hebben.

Leen van Duijn

Literatuur: Wat en hoe, Frans. Uitg. Kosmos
 Amoeba, jaargang 1969, uitg. NJN.
 British birds, jaargang 1971, uitg. Witherby